

Mato Zovkić

KONCILSKE I POKONCILSKE SMJERNICE O PASTORALNOJ INICIJACIJI BOGOSLOVA

Pod pastoralnom inicijacijom ovdje mislimo na doktrinalno i praktično uvođenje u pastoralni ministerij, koje propisuju II. vatikanski sabor u svojim dokumentima i poslijesaborski provedbeni dokumenti crkvenog učiteljstva. Pod bogoslovima pak mislimo studente teologije koji zajednički žive u sjemeništima ili redovničkim odgojnim zavodima te se spremaju za ministerijalno svećeništvo. Glavni saborski dokument koji o tome govori jest *Dekret o odgoju- i obrazovanju svećenika*, koji je usvojen i proglašen 28. listopada 1965.¹, ^ poslijesaborski *Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju*^, koji je Izdala Kongregacija za katolički odgoj 6. siječnja 1970. Ima, međutim, i drugih dokumenata, u kojima se u različitom kontekstu govori o pastoralnoj usmjerenosti svećeničkog odgoja i obrazovanja.' Da bismo te smjernice što obuhvatnije shvatili i primjenjivali ih, pogledajmo najprije saborski pojam pastoralnoga!

¹ Hrvatski prijevod u izdanju Biskupskih konferencija: *Dekret o odgoju i obrazovanju svećenika*. Đakovo 1970. Latinski i hrvatski paralelni tekst usp. u knjizi II. VATIKANSKI SABOR: *Dokumenti*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1970., 332—357. Taj dokument navodimo skraćeno OT, prema početnim riječima njegova latinskog teksta.

² Hrvatski prijevod priredio Je Vjekoslav Milovan, a objavila ga Je Kršćanska sadašnjost paralelno s latinskim izvornikom; SV. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ: *Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju — Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, Zagreb, bez godine (*Dokumenti 28*). Dokument Je Kongregacija izdala 6. siječnja 1970. Navodit ćemo ga skraćeno kao RF.

' Od saborskih dokumenata to su:

Kad je papa Ivan XXIII. najavio II. vatikanski sabor, u više je navrata izrazio želju da on bude pastoralan, da pridonese obnovi kršćanskog života i cijele Crkve, da raspravlja o onome što Crkvu veže kao pozitivno s kršćanskom braćom nekatolicima. Biskupi su, okupivši se na Saboru u jesen 1962., u svom prvom usvojenom dokumentu najavili svrhu Sabora: »Unaprijediti kršćanski život vjernika; ustanove koje su podvrgnute promjenama bolje prilagoditi potrebama našeg vremena; promicati sve što god bi moglo pridonijeti jedinstvu svih koji vjeruju u Krista i jačati ono što bi moglo sve zvati u krilo Crkve« (SC 1). Pastoralni cilj koji je papa postavio, a biskupi svjesno prihvatili na Saboru, bio je povod da se postavi pitanje o važnosti i doktrinalnoj obvezatnosti takvog pastoralnog sabora. Ustanovljeno je da je cijelo kršćanstvo pastoralno, tj. okrenuto i upravljeno konkretnim ljudima svakog vremena, kulture i mentaliteta pa je odvajanje strogo doktrinalnog od sasama pastoralnog aspekta kršćanske poruke umjetno.* Sabor je, dakle, pastoralan stoga što nije sazvan i održan da prije svega osudi ili definira neku

Deklaracija o kršćanskom odgoju, br. 10-12.

Dogmatska konstitucija o božanskoj objavi, br. 10-12; 23-26.

Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu, br. 43-44; 57-62.

Konstitucija o svetoj liturgiji, br. 16-18; 41-42.

Dekret o ekumenizmu, br. 10.

Dekret o misijskoj djelatnosti Crkve, br. 16; 22; 26; 39.

Dekret o sredstvima društvenog saobraćanja, br. 15.

Dekret o pastoralnoj službi biskupa, br. 11; 16.

Dekret o službi i životu prezbitera, br. 19.

Od pokoncilskih provedbenih dokumenata:

Motuproprij Pavla VI. *Ecclesiae Sanctae* od 6. kolovoza 1966., objavljen u AAS 58 (1966), 757-787., br. 7 (pastoralna godina novozaređenih svećenika u vezi s direktivama CD 16 i PO 19).

Ekumenski direktorij I (od 14. svibnja 1967.), Zagreb, KS 1967. (*Dokumenti 3*), br. 6g (dijecezanska ekumenska komisija i sjemenište).

Ekumenski direktorij II, Zagreb, KS bez godine, (*Dokumenti 31*). Izdan od Sekretarijata za sjedinjenje kršćana 16. travnja 1970.; sav posvećen ekumenskom odgoju i obrazovanju.

PAVAO VI.: *Enciklika o svećeničkom celibatu* (od 24. 6. 1967.), Zagreb, KS 1967. (*Dokumenti 4*), br. 60-72 o odgoju za celibat.

SV. ZBOR ZA KLER: *Opći direktorij za dušobrižništvo turizma* (od 30. 4. 1969.), Zagreb, KS 1969. (*Dokumenti 24*), br. 20-23; 33.

SV. KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ: *Normae quaedam ad Constitutionem apostolicam 'Deus scientiarum Dominus' de studiis academias ecclesiasticis recognoscendam* (od 20. 5. 1968.), osobito br. 1; 27-33. Tekst objavljen u časopisu SEMINARIUM 20 (1968), 5-31 i djelu X. OCHOA, *Leges ecclesiasticae post Codicem juris canonici editae*. Vol. III, Roma, Commentarius pro Religiosis 1972, 5355-5368.

SV. KONGREGACIJA ZA KLER: *Litterae circulares ad Conferentiarum episcoporum praesides de permanenti cleri, maxime junioris, institutione et formatione* (od 18. 10. 1968.), X. OCHOA, op. cit., 5672-5678.

KONGREGACIJA ZA KATOLIČKI ODGOJ: *Naputak o nastavi filozofije* (od 20. 1. 1972.), Zagreb, KS 1972. (*Dokumenti 37*).

* Usp. B. ULLIANICH: »Recent Literature about the Second Vatican Council«, CONCILIUM, September 1966., 56-62.

vjersku nauku u sebi, nego da kršćansku poruku spasenja prerekne i Crkvu presloži vodeći brigu o svijetu u kojem današnja Crkva vrši svoje humano i religiozno poslanje.

Pojam pastoralnoga osobito je raščišćen u vezi s naslovom Pastoralne konstitucije u Crkvi u današnjem svijetu. Iz povijesti te konstitucije poznato je da je kao pripravna građa nosila naslov Shema XIII.,[^] a pitanje književne vrste dokumenta i preciznog naslova postavljeno je na sjednici komisije 11. svibnja 1965. Iz početka se u objašnjenju naziv »pastoralna« postavlja kao razlika od »dogmatske«, već usvojene konstitucije o Crkvi. Prvi prijedlog takvog naslova donesen je u mješovitoj komisiji, a ne od strane onih koji su tekst priređivali. Priređivači su iznesenom građom htjeli razviti i konkretno primijeniti nauku dogmatske konstitucije o Crkvi, oslanjajući se na kršćanski poklad i druge elemente koji bi mogli privući pažnju nekršćana. Za vrijeme četvrtog zasjedanja, u toku rasprave o Shemi XIII. biskupi su se osvrnuli i na predloženi naslov. Tako je mons. Garrone istaknuo da dokument želi biti *doktrinalan*, što je uključeno u naslovu »konstitucija«, a u isto vrijeme osvijetliti probleme današnjeg svijeta, što je uključeno u naslovu »pastoralna«. Biskupi su trebali glasati o samom naslovu i Garrone je izvještajem od 15. studenoga 1965. upozorio da predloženi naslov *ne umanjuje* autoritet dokumenta, nego nastavlja nauku dogmatske konstitucije o Crkvi koja govori o Crkvi u sebi, a ova konstitucija o Crkvi u odnosu prema svijetu, što je jedinstveni i cjeloviti cilj Sabora. Saborska većina izjasnila se za naslov: »Pastoralna konstitucija o Crkvi u današnjem svijetu«.® U službeni, konačno prihvaćeni tekst ušla je bilješka koja tumači pojam pastoralnoga: »Konstitucija se naziva pastoralnom stoga što na temelju doktrinalnih načela kani iznijeti stav Crkve prema današnjem svijetu i ljudima. Stoga nije ni prvi dio bez pastoralne nakane, ni drugi bez doktrinalne« (GS, uvodna bilješka).

Kako Je Crkva ne samo misterij spasenja nego i povijesni narod Božji, nevidljiva zajednica vjere i hijerarhijski strukturirani narod Božji, na njezinu bit i narav spada sposobnost da konkretno djeluje u povijesti te da poznaje stanje svijeta bar onoliko koliko je potrebno za njezino konkretno spasonosno djelovanje. Zato može biti pastoralna i donositi pastoralne direktive, koje nemaju uvijek snagu dogmatskih odluka, ali imaju doktrinalni autoritet." Pastoralnost Crkve sastoji se u tome da jest i treba da sve više postaje znak i sredstvo Krista u svijetu. Krist

= Usp. Ch. MOELLER: »Die Geschichte der Pastoralkonstitution«, ZVK III, 242-278. H. DE RIEDMATTEN: »Histoire de la Constitution pastorale sur l'Eglise dans le monde de ce temps« u kolektivnom djelu *L'Eglise dans le monde de ce temps. Commentaires du Schéma XIII*, Paris, Mame 1967., 45-92.

' Usp. Ch. MOELLER: »Pastoralkonstitution über die Kirche in der Welt von heute. Das Proemium«, ZVK III, 280-281.

' Usp. K. RAHNER: »Zur theologischen Problematik einer 'Pastoralkonstitution'« u svom djelu *Schriften zur Theologie. Band VIII*, Einsiedeln, Benziger Verlag 1967., 613-636., osobito 627-631.

Gospodin svoju službu Proroka, Svećenika i Kralja izvršava preko cijele Crkve, ali posebno preko vidljivih pastira koji snagom svetog reda dobivaju posebni udio na svećeništvu Krista, jedincatog novozavjetnog Svećenika. Biskupi stoje kao pastiri u ime Kristovo na čelu mjesnim Crkvama, a njihovi suradnici u pastirskoj službi jesu prezbiteri i đakoni (LG 20, 2—3). Saborski su tekstovi krcati mislima o pastirskoj službi biskupa i prezbitera koji u ime Kristovo Crkvu vode, poučavaju i posvećuju uvjereni da svoju pastirsku službu treba da obavljaju poput Dobrog Pastira koji je vladao služeći drugima.*

Stoga pitanje pastoralne inicijacije bogoslova promatramo u okviru pastoralnosti Sabora i cijele Crkve, koja tom i takvom svijetu želi biti jasan i uspješan znak Krista. Osobito je važno da ne postavljamo lažnu distinkciju između znanstveno-doktrinalnog i pascoralno-praktičnog aspekta u odgoju i obrazovanju budućih pastira kršćanske zajednice. Doktrinalna, duhovna i apostolska formacija nisu tri disparatna sektora koji bi se isključivali ili zaobilazili, nego jedan, nedjeljiv i organski proces na putu prema ministerijalnom svećenstvu u današnjoj Crkvi: »Na svim tim područjima valja {>onovno otkriti pastoralni duh, koji zatim moramo vjerno čuvati. Neizbježiva je sklonost da se ideja o pastoralnoj formaciji sužuje na vježbe koje budućeg svećenika stavljaju u dodir sa stvarnošću svijeta te mu omogućuju da na neki način unaprijed okuša svoju snagu, obavljajući vježbe koje su sastavni dio ministerijalne službe. Radi se zapravo o mnogo dubljem zahtjevu, koji se tiče cijelog sjemenišnog života. Stoga valja naći prostor tom zahtjevu u svakom elementu i aspektu priprave.«* Sve to treba imati na umu pri raščlanjivanju odredaba crkvenog učiteljstva o pastoralnoj formaciji i inicijaciji bogoslova.

Strogo pastoralna usmjerenost obrazovanja i odgoja

Spoznaja da naša teološka učilišta i odgojni zavodi ne spremaju mladiće da bi se kasnije kao svećenici osjećali dorasli za pastoralno djelovanje među svim skupinama i društvenim sredinama vjernika i ostalih ljudi, bila je prisutna u Crkvi i prije Sabora. Tako je K. Rahner u jednom članku god. 1954. rekao: »Ako je cilj katoličke teologije da formira svećenike, dakle od Boga pozvane pastire; ljude koji treba da vode ljude, a ne specijalizirane stručnjake u određenoj znanosti, onda činjenica da akademikar više nije nedvojbeno rođeni vođa naroda treba potaknuti teologiju na ozbiljno razmišljanje.«! On je u tom članku, rađenom sa sta-

[^] Usp. J. VILNET: »L'orientation pastorale dans les textes de Vatican II«, SEMINARIUM 22 (1970.), 873-895.

['] Usp. G.M. GARRONE: »La formation pastorale dans les seminaires«, SEMINARIUM 22 (1970.), 861-872., citirani tekst, str. 864.

K. RAHNER: »Student teologije (Problem izobrazbe studenata teologije danas)«, BS 38 (1968.), 333-346. Članak je bio prvi puta objavljen god. 1954, u časopisu ORIENTIERUNG.

jališta programa teološkog studija i obrazovanja, istaknuo da bi teologija morala biti pastoralnija, a to znači morala bi više spremati za svjedočenje i naviještanje vjere u današnjem svijetu. Time bi postala dublja i znanstvenija, što bi od profesora tražilo da se intenzivnije bave znanstvenim radom.

Ti i slični prijedlozi omogućili su da je od prvih pripravnih koraka u građu koja se odnosila na saborsko raspravljanje o sjemeništima ušla misao o strogo pastoralnoj usmjerenosti svećeničkog obrazovanja i odgoja. Dovoljno je pregledati povijest redigiranja saborskog dekreta *Optatam totius*.^{^^} U pretpripravnoj fazi Sabora biskupi su slali svoje prijedloge, u kojima se opazila zajednička želja da Sabor obradi važnost sjemeništa te da odredi zdravo prilagođenje u odgojnom, intelektualnom i pastoralnom formiranju bogoslova. Pripravna komisija za studij i sjemeništa dobila je u srpnju 1960. mandat da obradi teme o studiju, disciplini, duhovnom odgoju i pastoralnom odgoju. Komisija je pod više različitih radnih naslova obrađivala građu o sjemeništima te ljeti 1962. izradila shemu konstitucije *De sacerdotum alumnis formandis*, dok je pitanje crkvenih zvanja bilo obrađeno u shemi dekreta *De vocationibus ecclesiasticis*. Po odredbi Centralne komisije trebalo je obje sheme preraditi u jednu, što je učinjeno tako da je zadržan naslov prve, a grada obiju skraćena i raspoređena u sedam poglavlja, od kojih je šesto govorilo o pastoralnom odgoju i obrazovanju (*De institutione pastoralis*).[^] U poglavlju o rasporedu studija naglašavalo se pastoralno obilježje cijeloga crkvenog studija.^{^*} U svibnju 1963. poslana je saborskim očima nova, prerađena shema na proučavanje te je za vrijeme drugog zasjedanja Sabora izrađena shema *De alumnis in sacerdotium instituendis*. U toj je shemi jedan broj bio posvećen pastoralnoj svrsi i cjelovitom jedinstvu sjemenišnog odgoja i obrazovanja.^{^'} Tu se već nalazi jezgra onoga što će ući u konačan tekst OT br. 4. Kako ni ta shema nije dospjela na raspravu, komisija je u prosincu 1963. zamolila biskupske konferencije da dadu svoje prijedloge na nacrt. Tekst je trebalo drastično skratiti i tako su u proljeće 1964. nastale Propozicije *De institutione sacerdotali*, od kojih se u Propoziciji 6 govorilo da je sjemenište mjesto gdje treba da se koordiniraju različiti aspekti svećeničke formacije u vidu spremanja budućih pastira duša po uzoru na Dobrog Pastira.^{i^} O tom nacrtu, koji je u rujnu 1964. bio nešto prerađen

" Usp. K. RAHNER, art. cit. 342-343. Usp također njegov članak »Vjera današnjeg svećenika«, BS 35 (1965.), 6-29. Rahner se i nakon Sabora bavi ovim problemom, ali više sa stanovišta reforme teološkog studija. Usp. njegovu knjigu *Zur Reform des Theologiestudiums*, Herder 1969. (*Quaestiones disputatae* 41).

" Usp. G. BALDANZA: »Il seminario come istituzione al Concilio Vaticano II: Analisi-storico-critica«, SEMINARIUM 25 (1973), 247-298.

" Usp. J. NEUNER: »Die Geschichte des Dekrets«, ZVK II, 311-313.

Usp. T- SAUVAGE: »La formazione pastorale dei seminaristi e dei sacerdoti«, u djelu V. FAGIOLO — G. CONCETTI: *La Collegialità episcopale per il futuro della Chiesa*, Firenze, Vallecchi Editore 1969., 388-402, osobito 389-391.

" Pun tekst tog broja donosi G. BALDANZA, art. cit. 268-269.

" Usp. G. BALDANZA, art. cit. 274.

i skraćen, raspravljali su oci od 12. do 17. studenoga 1964. Bila su 32 usmena interventa i 67 pismenih. Nitko od biskupa nije dovodio u pitanje korist i potrebu velikih sjemeništa, a svi su istaknuli potrebu jedinstva i raznolikosti te pohvalili pastoralnu usmjerenost nacрта. Prilikom glasanja 17. i 18. studenoga neki su oci predložili inačice (*modi*), koje su još poboljšale tekst. Iz činjenice da je u svim redakcijama bila prisutna misao o pastoralnoj usmjerenosti studija i odgoja, G. Baldanza zaključuje: »Povijest različitih tekstova, kako smo vidjeli, pokazuje postupni prijelaz iz perspektive prema kojoj se pastoralna formacija smatrala nečim što se dodaje uz intelektualnu i duhovnu formaciju u viziju kojom je prožeta *Optatam totius*, a prema kojoj formacija pastira sačinjava vrhunac prema kojemu ima sve težiti. Radi se o općem načelu koje traži duboko preslaganje svećeničke formacije i samog sjemeništa.«¹⁸

Sada se posvetimo analizi OT 4. Tim brojem počinje drugo poglavlje Dekreta, koje govori o uređenju velikih sjemeništa, koja su, za razliku od malih, nužna za punu svećeničku formaciju (*ad sacerdotalem conformationem necessaria*). Kroničari su zabilježili da su 52 oca tražila otvoreniju formulaciju, da se pokaže kako je moguće spremati se za svećeništvo u sjemeništim »ili u drugim ustanovama s takvom svrhom«. Ta je formulacija namjerno zadržana kao izričito uvjerenje saborske većine, ali je u objašnjenju relatora istaknuto da se ostavlja mogućnost prekida teološkog studija i boravka u sjemeništu radi pastoralnog rada. Kandidati za prezbitersku službu treba da se, kaže naš tekst, u sjemeništu odgajaju za pastire duša po uzoru na Krista, koji je Učitelj, Prorok, Svećenik i Pastir. Kod toga se Sabor poziva na LG 28, gdje je iznesena kristocentrična i eklezijalna nauka o ministerijalnom svećeništvu. Svi su saborski dokumenti kristocentrični, pa je i pastirska zadaća prezbitera kristocentrična. Bogoslovi, kaže dalje tekst, treba da se, po uzoru na Krista Pastira, spremaju na službu riječi, kultnu službu i pastirsku službu: »Stoga se moraju prema tom pastoralnom cilju zajednički usmjeriti svi programi duhovnog, intelektualnog i disciplinskog odgoja. Svi stariješine i profesori treba da, slušajući vjerno biskupsku vlast, savjesno i skladno udruže svoje napore prema tom cilju« (OT 4, 2).

RF u predgovoru analizira najprije »položaj suvremenih mladića glede odgoja« (br. 2) i »pojam katoličkog svećenika kao vlastiti cilj svećeničkog odgoja« (br. 3). Prvo je potrebno radi programiranja obrazovanja i odgoja; da odgojitelji i profesori vode brigu o dobrim i lošim svojstvima mladića koji se danas odlučuju za svećeništvo reda. Drugo je potrebno radi cilja formacije: pastoralno ćemo moći odgajati naše bogoslove ako neprestano imamo na umu što je svećenik i za kakve ih sveće-

¹⁸ G. BALDANZA, art. ck. 295-296.

¹⁹ G. BALDANZA, art. ck. 288; usp. J. NEUNER, art. ck. 382. Za opće probleme o odnosu sjemeništa i svećeničkog poziva usp. P. PICARD: »Priesterberuf und Seminar« u djelu P. PICARD—E. EMRICH: *Priester Ausbildung in der Diskussion, Probleme der praktischen Theologie*, Mainz, Matthias Grunewald — Verlag 1967., 39-144.

nike želimo formirati. RF pritom ne daje nikakve nove doktrinalne elemente nego sintetizira nauku Sabora o svećeničkom ministeriju, priznajući da je, doduše, definiran pojam svećeništva i svećeničke službe, ali se ta služba danas vrši u *novim prilikama*, a koje treba imati na umu pri odgoju bogoslova (RF 4). S obzirom na izravni cilj sjemenišne formacije RF ponavlja smjernice OT: priprava za pastirsku službu po primjeru Dobrog Pastira te za službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja (RF 20). S obzirom na zahtjev da sjemenišni odgoj i obrazovanje bude pastoralno usmjereno RF razrađuje ono što je odredio Sabor u OT i drugim dokumentima.¹ Ovdje možemo samo natuknuti probleme pastoralnosti pojedinih aspekata sjemenišnog obrazovanja i odgoja.

Pastoralnost obrazovanja i studija obrađuje OT u brojevima 13-18, a RF u br. 59—93. Ova se pastoralnost odnosi na *sadržaj* i *metodu*. Sabor postavlja opće načelo da se teološke discipline predaju u svjetlu vjere tako da studenti sve dublje ulaze u misterij Krista i Crkve, da katoličku nauku primjenjuju na vlastiti duhovni život te da je jednom uzmognu u svećeničkom ministeriju naviještati, izlagati i braniti (OT 16). Ovdje ne možemo detaljno razrađivati odredbe OT i RF o pojedinoj teološkoj disciplini. Važno je, međutim, tragati za sretnom simbiozom znanstvenog i pastoralnog u teološkom studiju. Nadalje, izričite su direktive da se ne usitnjuju predmeti, nego da se stvara cjelina, kako bi studenti dobivali sintezu vjerskih istina, mogli ih živjeti i prenositi drugima. Iz predavanja treba da odsijeva veza između teologije i pastoralnog života. Zato Sabor i traži da profesori imaju određeno pastoralno iskustvo, ali da time ne trpi njihovo daljnje stručno usavršavanje i znanstveni rad (GS 62; RF 37). Cilj tog pastoralnog iskustva, kako ističe RF, jest dublje upoznati probleme našeg vremena i prikladnije formirati buduće dušobrižnike.

Pastoralnoj duhovnosti Sabor je postavio temelje u novim naglascima teologije o prezbiteratu.² O Dok je Tridentinski sabor naglasio kultnu zadaću svećenika te ga definirao kao onoga koji ima vlast nad euharistijskom žrtvom, II. vatikanski je istaknuo eklezijalnu i pastoralnu zadaću svećenika. Prezbiteri vrše prema dijelu vlasti koja im je povjerena ulogu Krista Pastira i Glave, skupljaju i predvode Božju obitelj: izgrađuju Crkvu (LG 28; PO 4—6). Stoga je njihova osobna duhovnost funkcionalna, jer ne mogu biti sveti ni savršeni ako nisu dobri pastiri kršćanske zajednice, a samo obavljanje pastirske službe pridonosi i njihovu osobnom posvećenju. Zato Sabor traži da sav sjemenišni život, satkan od studija, zajedničkog sazrijevanja i molitve bude neke vrste Inicijacija u

1» Usp. F. RYPAR, »Aspetti pastorali della 'Ratio fundarientalis'«, SEMINARIUM 22 (1970.), 720-763.

2» Saborsku teologiju prezbiterata obradio je kod nas T. SAGI-BUNIĆ: *Svećenik — kome da služi?*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost 1968. ISTI »Služba i život svećenika«, u svom djelu *Ali drugog puta nema*, Zagreb, KS 1969., 147-167. Usp. također T. RATZINGER: »Prilog pitanju o smislu svećeničke službe«, SVESCI 14 (1969.), 17-22; SVESCI 15 (1969.), 23-27.

budući život, koji će kao svećenici morati voditi (*quaedam initiatio futurae vitae a sacerdote ducendae* — OT 11, 3).^{^^}

Pod duhovnim odgojem bogoslova Sabor misli na produbljivanje osobnog zajedništva s Ocem, Sinom i Duhom i dublje uronjenje u otajstvo Crkve, osobito mjesne Crkve na čelu s biskupom, u čiji će se prezbiterski kolegij uključiti snagom svetog reda (OT 8—12). O tom odgoju Sabor govori prije intelektualnog odgoja, ali ističe da mora biti povezan s intelektualnim i pastoralnim u užem smislu riječi (OT 8, 1). U duhovnoj formaciji crkveno učiteljstvo pridaje posebnu važnost životu u *sjemenišnoj zajednici*, jer za svećenika može biti zaređen tek onaj koji je ne samo položio sve propisane ispite nego i zajedničkim životom pokazao da se zna odricati svoje volje, prilagođavati drugima, tražiti rješenja putem dijaloga. U tom kontekstu zajedništva i pastoralne duhovnosti dobivaju svoje značenje svećenička, odnosno bogoslovska vjera, celibat, poslušnost, siromaštvo, svagdašnje euharistijsko slavlje (usp. RF 44—58). Na duhovno dozrijevanje spada i zdravi kontakt sa svijetom, ali takav »da im buduća aktivnost ne bude zapreka nego radije pomoć koja će pospješivati i učvršćivati duhovni život« (RF 58, 2). To je ideal, ali je u praksi teško bogoslove otvoriti za svijet, a u isto ih vrijeme sačuvati nekih zlih strujanja u svijetu.[^] U tom duhu sjemeništa bi morala poslije II. vatikanskog sabora biti otvorenija od tridentinskih sjemeništa, ali ne hoteli.

Užem pastoralnom formiranju treba da posluži pastoralna grupa teoloških disciplina, među koje Sabor ubraja katehetiku, homiletiku, liturku (opću i sakramentalnu), pedagogiju, psihologiju, sociologiju (OT 19—20). U tim disciplinama bogoslovi treba da nauče umijeće vođenja vjernika, da im kao prezbiteri pomažu odgovorno sudjelovati na zajedničkom poslanju cijele Crkve. Od pastoralne grupe predmeta Sabor očekuje da bogoslovi nauče voditi dijalog s vlastitom braćom po vjeri, ali i s drugim ljudima. RF upozorava na potrebu prilagođenja raznim pokrajinama pri pastoralnom obrazovanju, već prema tome hoće li bogoslovi djelovati u kraju gdje je vjerski život relativno bujan ili su katolici u dijaspori (RF 94). U vezi s time dosadašnjem se sjemeništu prigovara da svoje pitomce nije dovoljno spremalo za rad s ateistima ili s ateiziranima, koji-

^{^1} Usp. H. DENIS: »La théologie du Présbytéat de Trente à Vatican«, u djelu T. FRISQUE—Y. CONGAR: *Les Prêtres. Décrets 'Presbyterorum ordinis' et 'Optatam totius'*, Paris, US 68, Cerf 1968., 193-232, osobito 206-221.

" Usp. VJ. BAJSIĆ: »Kako u sjemeništu provesti postepeni dodir sa svijetom i obraniti sjemeništarce i bogoslove od zla duha u svijetu«, SVJEDOČENJE 19: ISTI: »Kako odgojiti sjemeništarce i bogoslove za život u svijetu«, u svom djelu *Na rubovima Crkve i civilizacije*. Zagreb, KS 1972., 217-229. U toj knjizi nalaz! se i članak o problemu teološke izobrazbe svećenika kod nas, str. 169-178; zatim članak o svećeničkoj krizi u današnjoj Crkvi, str. 179-191, te članak o genezi krize i znakovima obnove u ministerijalnom svećeništvu, str. 193-206. Usp. također I. MACAN: »Odgoj .svećeničkih kandidata prije i sada«, OBNOVLJENI ŽIVOT 26 (1971.), 144-153. Usp. također R. VALENCIĆ: »Dielo za zvanja u svjetlu današnje pastoralne teologije«, OBNOVLJENI ŽIVOT 28 (1973.), 239-249.

ma su također poslani snagom svećeničke misije. Također se raspravlja o potrebi pastoralne specijalizacije, jer u profesionaliziranim društvima nema više općih stručnjaka za sve probleme i za sve slojeve ljudi. Pritom se govori da bi eventualno bilo bolje pripremiti studenta na jednu ili dvije specijalizirane pastoralne službe nego nepotpuno i površno pripremiti ga za opću pastvu.^{^*} Dokumenti crkvenog učiteljstva, bar zasad, ne žele specijalizaciju od početka ili prije ređenja, ali upozoravaju na potrebu specijalne pripreme za pastoralni rad u posebnim sredinama.

Pastoralna inicijacija u užem smislu

O tome govore i OT i RF u posebnom odsjeku (OT 19—21; RF 94—99). Ovdje možemo govoriti o pastoralnom praktikumu, jer je potrebno da studenti steknu ne samo teoretsku izobrazbu o apostolatu nego i praktičnu, po kojoj uče »da budu prisutni među vjernicima« (RF 94, 3), stjecati odgovornost i poduzimati inicijative. Sabor određuje: »Zbog toga već za vrijeme svoga studija, kao i preko praznika treba da se prikladnim vježbama uvedu u pastoralni rad (*praxi ^pastorali initientur per oportunas exercitationes*). Te vježbe treba izvoditi metodički i pod vodstvom osoba Iskusnih u pastoralnom radu prema razboritom sudu biskupa u skladu s dobi pitomaca i mjesnim prilikama« (OT 21). Sabor misli na vježbe drugačijeg tipa nego što su dosadašnje vježbe u propovjedništvu i katehiziranju. One se u tekstovima spominju pod nazivima: pastoralni tirocinij, vježbe u apostolatu, đakonska godina, pastoralna godina.^{^*}

a) *Pastoralni tirocinij* spominje se pri kraju poglavlja o duhovnoj formaciji bogoslova u OT. U bližem kontekstu riječ je o dobi prikladnoj za pripuštanje ređenju. Sabor prepušta biskupima pojedinih biskupija da odrede vremenski razmak za temeljitiju duhovnu pripremu (*tirocinium spirituale*) te da odluče hoće li se i dalje pridržavati sadašnjih propisa crkvenog prava s obzirom na dob za ređenje. Sabor je svjestan da to ovisi o lokalnim prilikama pa ništa ne određuje. Dapače, u pripravnoj shemi bilo je rečeno da o tome treba da odlučuju biskupske konferencije pojedinog kraja (*coetus ^piscoporum*), a konačni tekst o tome treba da prihvate pojedini biskupi. Prilike mogu biti različite i unutar granica jednog naroda pa je bolje da u tako osjetljivoj stvari odlučuje mjesni biskup.^{^†} Na pojedine biskupe »također spada da procijene da li je zgodno prekinuti za neko vrijeme studije ili dati priliku za odgovarajući pastoralni tirocinij (*tirocinium pastorale*) da bi se bolje ispitalo je li pripravnik prikladan za svećeništvo« (OT 12). Riječ »tirocinij« dolazi od latinske riječi *tiro*, koja označava neiskusna vojnika, uopće novajliju, početnika. Tirocinij je prvi javni nastup početnika, novaštvo. Saborski izraz *tiroci-*

^{^*} Usp. F. RYPAR, art. ch. 762.

^{^†} Usp. T. HÖFFNER: »Die praktische pastorale Ausbildung«, SEMINARIUM 22 (1970), 764-773.

^{^‡} Usp. J. NEUNER, art. cit. 336.

nium pastorale Francuzi prevode s *formation pastorale adaptee*, Nijemci s *pastorale Schulung*, Amerikanci *pastoral apprenticeship*, a naši prevodioci su to preveli »pastoralna priprema«. Svakako bi se radilo o privremenom prekidu redovitog studiranja i o prijelazu na pastoralno uposljenje pri čemu bi bio cilj da sam kandidat i poglavari uvide ima li znakova i sposobnosti za trajno prihvaćanje svećeničke službe. Talijanski autori to vrijeme zovu *tirocinio di prova*.^^

Neki su biskupi tražili da se taj tirocinij propiše kao obvezatan, drugi su željeli da se to sasvim ispusti jer su smatrali da je sam život u sjemeništu, pod budnim okom poglavara, dovoljan za ustanovljivanje pastoralnih sposobnosti ili se pak vrijeme praznika ima uračunavati kao vrijeme pastoralne probe i kušnje u zvanju. Konačno usvojeni tekst Izražava sredinu između ekstremnih prijedloga: tirocinij nije propisan, ali se po sudu biskupa može uvesti. J. Sauvage donosi primjer francuskih sjemeništa u vezi s time. Tamo su do god. 1969. bila priređena tri dokumenta koji su zahvaćali pitanje tirocinija. Jedan je vodič za praznike bogoslova koji su odobrili francuski biskupi u listopadu 1966., drugi govori o tzv. tirociniju suradnje, a treći je pastoralni vodič za duge tirocinije bogoslova. Svrha je tirocinija dozrijevanje, kušnja u zvanju i vježbanje u apostolatu tako da po njemu bogoslovi dobivaju »eksperimentalnu inicijaciju u ministerij«. Tu bogoslovi otkrivaju živu i misionarsku Crkvu, uče se služiti i otkrivati Božje djelovanje u vjernicima i nevjernicima; duhovno sazrijevaju; organski urastaju u grupu svećenika ili laika s kojom surađuju. Napast je takvih tirocinija da počinje blijediti uloga sjemenišne zajednice pri formiranju za svećeništvo i raste želja da svećenici i svećenički kandidati jednostavno žive među konkretnim ljudima te se tako spremaju za ministerij. Tirocinij ne smije, međutim, nadomjestiti sjemenište, nego treba da se uklopi u postojeći sistem formiranja.^^ RF konstatira da današnji bogoslovi tokom praznika često odlaze u strane zemlje da steknu pastoralna Iskustva i potiče biskupske konferencije zemalja u koje dolaze strani bogoslovi i zemalja Iz kojih dolaze da »složno donesu skupne odredbe kako bi se uspješnije postigao pravi cilj tih Iskustava« (br. 97, 2). To bi također bio pastoralni tirocinij.

b) *Đakonska godina* — Sabor je ponovno uveo praksu stare Crkve da se i u zapadnoj Crkvi oživi služba stalnih đakona (LG 29). Kad govorimo o đakonskoj godini, ne mislimo na ove ljude koji se zaustavljaju kod đakonata i ne kane primiti prezbiterat. Sabor kaže da biskupi mogu odlučiti hoće li bogoslove koji završe teološki studij (*expleto cursu theologico*) zaređiti za đakone te ih ostaviti da za neko vrijeme (*per congruum tempus*) vrše đakonsku službu prije nego budu promaknuti u svećeništvo (OT 12). Ovdje bi se radilo o svršenim studentima koji trebaju vremen-

26 Usp. J. SAUVAGE, art. cit. 392.

^ J. SAUVAGE, art. cit. 398.

28 Usp. J. SAUVAGE, art. cit. 399.

sko razdoblje duže od tirocinija u toku redovitog studiranja da se đakonskom službom pokažu zrelima za prezbiterat. Đakoni mogu obavljati sve pastoralne funkcije, osim slavljenja euharistije i ispovijedanja. To bi bilo vrijeme upoznavanja s radostima i s poteškoćama svećeničkog života prije nego potpuno prihvate svećeničke obaveze. Takva bi đakonska godina olakšala bolan prijelaz iz studentskih klupa u život. Đakon bi se nakon »stažiranja« vratio u sjemenište i proslijedio neposrednu pripravu za prezbiterat i za to bi vrijeme mogao vrednovati pastoralno iskustvo koje je već stekao. U toj bi pastoralnoj godini imao priliku da ostvari ono što Sabor traži već u sjemeništu, naime »razborito se služiti slobodom« (OT 11,2). To bi, napokon, bila prilika za sazrijevanje u pogledu definitivnog prihvaćanja celibata. Na to, čini se, misli i Pavao VI. kad u Enciklici o svećeničkom celibatu kaže: »Ipak, da bi se s većom sigurnošću prosudila prikladnost mladića za svećeništvo, da bi se dobili daljnji dokazi dostignute ljudske i vrhunaravne zrelosti, kao i imajući na umu činjenicu da je u brizi za duše, zbog vanjskih opasnosti, teže ponašati se dobro — zbog svega toga bit će zgodno da se obaveza svetog celibata obdržava za vrijeme određenih pokusnih razdoblja prije nego s prezbiteratom postane stalna i definitivna« (br. 71). Bolje je, naime, da mladići odstupe od ministerija na početku, još kao đakoni, nego da to moradnu učiniti kao prezbiteri.

c) *Vježbe u apostolatu* treba da postoje u toku cijelog studija, a mogu se vršiti u toku školske godine i pod ferijama. To Sabor izvodi iz potrebe da bogoslovi budu upućeni teoretski i praktički u metode apostolata i pastoralnog djelovanja (OT 21), kako bi bili sposobni odgovorno obavljati svoj rad, uklapati se u pothvate zajedno s drugima i razvijati u sebi duh inicijative. Sabor jednostavno navodi da to treba da budu »prikladne vježbe« koje odgovaraju dobi bogoslova i godini njihova studija te prilikama kraja u kojem se spremaju preuzeti svećeničku službu. Uz te uvjete Sabor određuje da se vježbe imaju odvijati pod vodstvom »osoba iskusnih u pastoralnom radu«. To znači da vježbe ne smiju biti prepuštene osobnoj dobroj volji pojedinih bogoslova; one imaju biti sastavni dio teološkog obrazovanja te se organski uklapati u studij I formaciju. Ovdje Sabor napominje da je i pri vježbama *nadnaravna pomoć* od odlučujućeg značenja. Praktični rad ne smije zasjeniti duhovnu atmosferu sjemenišnog života nego treba da bogoslovima doziva u pamet važnost i ozbiljnost priprave za duhovni poziv. U tom smislu rekao je na Saboru kardinal Suenens: »Ta pastoralna inicijacija ne smije škoditi pobožnosti, ni studiju. Naprotiv! Pobožnost će time biti realnija i autentičnija jer se vjera pokazuje u izvršavanju ministerija. Isto će tako ta pastoralna inicijacija promicati znanstveni studij jer ne učimo za školu nego za život.

2" Latinski izvadak iz Suenensova nastupa na Saboru donosi J. NEUNER, art. cit. 351, bilješka 49.

RF naziva te vježbe *apostolicae exercitationes*, što s pravom prevodimo *kao* vježbe u apostolatu, ali u smislu obavljanja apostolskih djela, a ne neke kazališne probe. Taj dokument primjene i provedbe pobliže nabraja neke prikladne vježbe kao: katehiziranje; aktivno sudjelovanje u župskim liturgijskim obredima o blagdanima; posjećivanje bolesnika, siromašnih i zatočenih; pomaganje svećenicima koji se pastoralno brinu za mladež, briga za radnike i druge kategorije vjernika. Te vježbe treba uskladiti s potrebama studija te ih programirati u svjetlu teoloških načela i provoditi pod vodstvom iskusnih i razboritih svećenika koji mogu s bogoslovima vrednovati stečeno iskustvo i pružati im savjete. Sve to ne bi trebalo škoditi duhovnoj i intelektualnoj formaciji nego je čak promicati (RF 98). RF također ističe da će se te vježbe obaviti za vrijeme praznika te da sjemenišni poglavari u tu svrhu moraju stupiti u kontakt sa svećenicima u pastvi, tražeći mogućnost da sami svećenici putem pastoralnih vježbi bogoslova sudjeluju u formaciji budućih pastira, a da u isto vrijeme te vježbe župnicima ne budu samo teret nego i prava pomoć.

Sve to znači da će kod župnika trebati stvarati osjećaj kako formacija budućih svećenika ovisi u znatnoj mjeri i od njih. Oni bi trebali imati na umu da je sjemenište »srce dijeceze« (OT 5,2), a time i srce mjesne Crkve, kojoj predsjedava biskup. Redovite pastoralne vježbe bogoslova pod školskom godinom ili pod praznicima neizvodive su bez pristanka i suradnje župnika. Pogotovu je neostvariva đakonska godina, ako pokoji župnik misli da će od sestre katehistice imati jednaku korist kao i od đakona, a daleko manje smetanja. Za promicanje suradnje između pastoralnih svećenika i sjemeništa trebat će odrediti posebnog svećenika ili cijelu grupu. To bi mogao biti *moderator exercitationum*, koji prema RF spada među poglavare bogoslovnog sjemeništa (RF 27). Takav bi moderator pastoralnih vježbi programirao vježbe i trebao bi biti aktivni profesor na bogosloviji, kako bi vježbe bile usklađene s programom studija. On bi također kontaktirao sa župnicima i župama koje su prikladne za apostolske vježbe bogoslova. Njegovim bi zalaganjem pastoralna inicijacija trebala biti stvarna usluga sjemeništu i pojedinim bogoslovima, a u isto vrijeme potrebna pomoć svećenicima u pastvi. Trebat će puno dobre volje i pokušaja dok se ovo uhoda.

d) *Pastoralna godina* spominje se prvi put u Apostolskoj konstituciji Pija XII. od 31. svibnja 1956. i na nju izričito upućuje OT uz br. 21, kad govori o specijalnoj pripravi za pastvu. Ta je konstitucija izravno bila upućena redovničkim zajednicama čiji članovi prihvaćaju redovnički i svećenički poziv u Crkvi, a tiče se cjelovite formacije za svećeništvo. U četvrtom dijelu Konstitucije Pio XII. ističe da s teološkom formacijom mora paralelno teći i progresivna pastoralna priprava, i to teoretska i praktična. Ta praktična priprava za pastvu dovršava se posebnim tečajem, kad je studij teologije već završen i bogoslovi već zaređeni.¹⁶ Na toj liniji Sabor određuje da se prikladnim tečajevima mladi svećenici,

nakon završenog studija postepeno uvode u puni svećenički i pastoralni život (OT 22). To Sabor stavlja u brigu biskupskoj konferenciji, a ne isključivo pojedinom biskupu.

Pavao VI. u apostolskom pismu *Ecclesiae sanctae* od 6. kolovoza 1966. odredio je kao provedbenu normu za PO 19 i CD 16 (permanentno obrazovanje klera) da se pojedini biskupi ili više njih zajedno moraju pobrinuti da svi novozaređeni svećenici sudjeluju u »nizu specijalnih pastoralnih predavanja kroz godinu dana«. Kongregacija za kler u okružnom pismu, upućenom biskupskim konferencijama i njihovim predsjednicima, 4. studenog 1969. govori o permanentnom odgoju i obrazovanju klera, osobito mlađeg (*De permanenti cleri, maxime junioris, institutione et formatione*). U tom se dokumentu usvaja službeni naziv »pastoralna godina« (*annus pastoralis*). Tu je rečeno da se i đakonska godina može smatrati pastoralnom. Cilj joj je trostruk: 1. olakšati prelazak iz sjemenišnog života u izvršavanje pastoralnog ministerija; 2. omogućiti postupno uraštanje u pastvu preko upoznavanja različitih aspekata pastve i slojeva ljudi s kojima svećenici dolaze u dodir; 3. pospješiti veću ljudsku i svećeničku zrelost preko pastoralnog iskustva. Dokument predviđa da se pastoralna godina provodi bilo u institutu ili u kući namijenjenoj za to, bilo na župama ili sličnim pastoralnim ispostavama. U toku te godine mladi bi svećenici pastoralno radili i dalje studirali. To ne bi bila prava crkvena služba (kapelani i sL). Čini se da bi pastoralna godina prema direktivama crkvenog učiteljstva odgovarala otprilike onome što je godina obvezatnog staža za mlade liječnike.

Ovaj dokument traži da se mladi svećenici šalju na stažiranje onim župama i svećenicima koji su stvarno za to prikladni i spremni posvetiti nužnu pažnju i napor doformiranju mlađeg subrata. U toku pastoralne godine mladi svećenici treba da imaju priliku, kaže dokument, za drugarske i bratske sastanke na kojima bi priopćavali, dopunjavali i korigirali ono što su iskustveno spoznali. U toj bi godini trebali da razviju posebne kontakte s biskupom, generalnim vikarom i drugim osobama ili institucijama važnim za djelovanje i rast mjesne Crkve. Dakako da bi od strane biskupa i centralnih institucija trebala poteći inicijativa za takve kontakte.

Evo Papinih izravnih riječi: »Haec vero pastoralis alumnorum conformatio, ab ineunte studiorum curriculo inchoanda, progrediente vero aetate gradatim perficienda, absoluta tandem theologico curriculo per peculiare tirocinium consumanda... ad hoc imprimis contendere debet, ut ii qui Christi futuri sint ministri et apostoli, ad ipsius Christi formam spiritu et virtutibus apostolicis solide et penitus imbuantur et exerceantur... Quam doctrinalem de re apostolica institutionem et formationem, ut usu et experientia firmetur, practica quoque, quae dicitur, per gradus sapienter progrediens prudenterque moderanda exercitatio comitetur oportet, quam peculiari deinde post adeptum sacerdotium tirocinio peritissimis viris sive doctrina sive Consilio et exemplo moderantibus, exercendam et perficiendam esse volumus, et studiis sacris numquam intermissis continuo solidandam.« — Tekst preuzet iz X. OCHOA: *Leges ecclesiasticae post Codicem juris canonici editae*. Vol II, Roma, Commentarium pro Religiosis 1969., 3508-3509.

Dokument završava odsjek o pastoralnoj godini ovako: »Samo poslije završene pastoralne godine mogu mladi svećenici dobiti stalno namještenje na župi.«^{^*}

Teško bi se moglo reći da ove direktive ne traže ništa novo što mi već nismo činili time što smo redili bogoslove godinu dana prije završetka studija pa su u posljednjoj godini nedjeljom i blagdanom odlazili u pastvu, a preko tjedna imali priliku da daljnjim studiranjem produbljuju svoje pastoralno iskustvo. Radi se o nečem novom, čemu još ne vidimo točne obrise.

RF je pastoralnu godinu protumačila kao zajedničko življenje mladih svećenika koji nekoliko dana u tjednu posvećuju studiju, a ostali dio tjedna obavljaju službu po župama (br. 101,2). To se nalazi u okviru poglavlja o daljnjem teološkom formiranju, nakon završenog studija i izlaska iz sjemenišne zajednice. U tom su poglavlju predloženi i drugi načini permanentnog obrazovanja klera, ali to nije cilj ovog istraživanja. Važno je, međutim, sve staviti u pravi okvir: svećenička formacija ima bitno pastoralni cilj i taj cilj treba da daje cjelovitost i jedinstvo čitavom programu obrazovanja i odgoja; taj isti cilj opravdava i traži permanentnu formaciju svećenika, koja ne prestaje završetkom studija.

Mjesne prilike i nacionalni Rado institutionis sacerdotalis

Sve saborske i poslijesaborske smjernice crkvenog učiteljstva o odgoju i obrazovanju prezbitera kreću se oko dvije središnje vrednote: sačuvati katoličko jedinstvo u izvršavanju prezbiterske službe koja je Crkvi od Krista darovana i zadana; zatim voditi brigu o mjesnim prilikama u kojima svećenici danas vrše svoje poslanje, kako bi se osjećali dorasli odgovoriti na probleme svoje, svojih vjernika i ostalih ljudi. Zato službeni tekstovi često spominju biskupe ili biskupske konferencije pojedine zemlje te im ostavljaju da odgovorno i nadležno na svoje prilike primijene opće smjernice koje je dao Sabor i poslijesaborski provedbeni dokumenti. Poznato je da je jedna od tema prve sinode biskupa, održane u jesen 1967. bila i bogoslovno sjemenište u današnjoj Crkvi.^{^^} Sinoda je donijela preporuku da Kongregacija za katolički odgoj izradi, uz konzultiranje pojedinih biskupskih konferencija. Temeljne odredbe o svećeničkom odgoju i obrazovanju, što je učinjeno, i plod je toga današnja RF. U njoj se, međutim, na više mjesta potiču biskupske konferencije pojedinih zemalja da dadnu izraditi svoj, nacionalni *Ratio institutionis sacerdotalis*.

^{*}iPun latinski tekst donosi X. OCHOA: *Leges ecclesiasticae post Codicem juris canonici editae*, Vol IV, Roma 1974., 5676-5677.

^{^^} Usp. T. ŠAGI-BUNIĆ: »Pred prvo zasjedanje sinode biskupa«, SVESCI 3 (1967.), 60-63. Usp. također J. VONDERACH: »La competenza delle conferenze episcopali nella formazione dei sacerdoti«, u knjizi navedenoj u bilješci 14., 343-350.

vodeći brigu o direktivama Sv. Stolice i mjesnim prilikama svoje Crkve (Prethodne napomene br. 7; br. 101 i dr.). Potreba donošenja nacionalnog programa o obrazovanju i odgoju svećenika istaknuta je više puta i na samom Saboru.

Koliko je dosad poznato, u okviru Vijeća za sjemeništa pri našoj BK bilo je govora da se počne raditi na donošenju takvog plana. Dok je diskusija još bila u povojima, jedan od rektora sjemeništa predložio je da se takav plan ne donosi za čitavu zemlju, jer su prilike od sjemeništa do sjemeništa različite i teško bi bilo donijeti smjernice koje bi, osim onih općih iz Rima, vrijedile za sva sjemeništa. Tako je stvar zamrla. Mislim, međutim, da je takav plan potreban, osobito za provedbu smjernica o pastoralnom ustrojstvu studija i pastoralnoj Inicijaciji bogoslova. Naša Crkva živi i djeluje u specifičnim prilikama i moramo sve učiniti da naši svećenici budu dorasli pastoralno djelovati u takvim prilikama. Naša će traganja biti kvalitetnija ako tražimo zajednički, a ne da svaki biskup ili svaka bogoslovija vodi svoju brigu usamljeno. Smatram da samo Vijeće za sjemeništa nije doraslo prirediti nacrt nacionalnog Programa za odgoj i obrazovanje svećenika. Tome bi poslu trebali pristupiti delegati svih bogoslovija, zajedno s vijećima za kler i sjemeništa pri našoj BK.

DIE VOM UND NACH DEM KONZIL GEGEBENEN RICHTLINIEN FÜR EINE PASTORALE INITIATION DER THEOLOGISTUDENTEN

Zusammenfassung

Im bezug auf die Konzilsdekrete, vor allem auf das »Dekret über die Ausbildung der Priester«, sowie auf das nachkonziliäre Dokument »Grundprinzipien der Priesterausbildung«, spricht der Verfasser über doktrinale und praktische Einführung der Theologiestudenten in die Seelsorge. Man darf nicht eine unechte Distinktion zwischen einem wissenschaftlich-doktrinären und pastoral-praktischen Aspekt in der Erziehung und Ausbildung künftiger Seelsorger machen. Priesteramtskandidaten sollen in den Seminarien zu Seelenhirten erzogen werden mit Blick auf Christus hin, der zugleich Lehrer, Prophet, Priester und Hirt ist. Sie sollen sich auf den Dienst an Wort, Kult und Seelenführung vorbereiten. Das soll das Ziel der Erziehung und der wissenschaftlichen Ausbildung sein. Dabei ist von grösster Bedeutung die pastorale Initiation im engeren Sinn: pastorale Schulung (tirocinium pastorale), Diakonatsjahr, praktische Übungen im Apostolat, Pastoraljahr u.a. Von der Bischofskonferenz wird eine unseren Verhältnissen entsprechende nationale »Ratio instructionis sacerdotalis« gewünscht. Bei der Ausarbeitung dieses Dokuments sollten sich Delegaten aller theologischen Hochschulen zusammen mit dem Priesterrat beteiligen.